

Daidalova zoufalství (I.)

Jan Kameníček

Jan Kameníček

**Daidalova zoufalství
(I.)**

Tribun EU
2014

„Ne,“ řekl.

„Tím líp, aspoň to míň bolí...“

E. Steinmann: Osudy ptáků

Výlet

Nebýt velkých hodin, které visely stále — jako jediné — na svém místě, vlevo od okna do ulice, určitě by nepoznal, kde se nalézá. Okno bylo zakryté těžkým závěsem tak, aby nepronikl na ulici ani paprsek světla. V pokoji bylo zhasnuto, nové ticho, které ho svojí neobvyklostí strašilo; maminka už spala, několik kroků od jeho postýlky, ale to ho nikterak neuklidňovalo. Předtím se nikdy nebál, ani teď to nebyl pravý strach, spíš nejistota z prostředí, ve kterém se musel ocitnout, z prostředí, které bylo snad stejné, stěny, okna, dveře, ale všechno, co činilo tento pokojík jeho pokojíkem, tady scházelo; nábytek tvořil uprostřed vysokou tmavou hromadu, ze které nevyčetl ani jedinou součást jejich bývalého domova.

Celý den pomáhali sousedé nábytek sesbírat, nejdříve těžkou, i když nízkou komodu — její zadní deska, která byla přistavena ke zdi, neměla nohy, takové, jaké byly vepředu, vzadu u stěny dosahovala deska až na podlahu a nohy, ohromné lví tlapy, byly pouze dvě, vepředu. Když komodu podložili tlustým filcem, aby ji pomalu dovedli doprostřed pokoje, zůstal překvapený jistotou, která ho napadla: že totiž ani teď, kdy se skříní hýbou, lví tlapy neučiní nic proto, aby se nemusely hnout z místa, kde stály celé roky. Když byl malý, děsil se těch tlap, věděl, jak vypadá lev, tatínek mu obrázek ukazoval v jakési knížce o zvířatech, prý je to král pouště, nevěřil tomu, věděl, že opravdický král pouště není hnědošedivý, nýbrž černý, hustě černý, jako tlapy téhle skříně. A jednou, když měl horečku, jasně zahlédl, jak se jedna tlapa — ta blíž k jeho postýlce — pohnula; vyděsilo ho to, ale mlčel

o tom, každou chvíli pozoroval tlapy, někdy hlavu okázale otočil ke zdi a pak se prudce obrátil, aby tlapu překvapil, ale kromě té jedné chvíle, když měl horečku, se tlapa nepohnula. Přesto se jí bál — stejně tak jako tmavočerné barvy — víc, mnohem víc, než hnědošedé srsti obyčejného lva. Ale při stěhování na horečku nemyslel; jen hnuli nábytkem, zahlédl za zadní deskou drobný stříbrný předmět, sponu, kterou tatínek nosil strčenou za okraj košile tak, aby spona držela *kravatu* na prsou hladce narovnanou, aby se kravata nekývala jako kyvadlo. To věděl, tatínek mu to jednou takhle vysvětlil, pamatoval si to, pamatoval si i tuhle sponu, kterou teď držel v dlani, zaskočený vzpomínkou a lety, náladou bývalého času, který — aniž si to uvědomil — zmizel ve chvíli, kdy spona zapadla za zadní desku komody; teď, kleče na holých parketách, nevšímán, pociťuje teplý pach jejich domova, který v tuto chvíli už neexistuje, zvětrán příchodem sousedů, srolovanými koberci a odtaženou komodou. Chtěl se pochlubit matce dárkem, který dovezou tatínkovi, ale neposlouchala ho, když jí sponu ukazoval, schoval ji tedy mezi své poklady do kufírku, který mu maminka určila a který si jako jediný vezl s sebou. Ostatní věci — nábytek, koberce, šaty, ba i obrazy, pečlivě zabalené, zůstanou tady, vše maminka pošle vlakem, za nimi, vlastně za tatínkem a za nimi. Těšil se, protože tatínka neviděl už dlouho, měsíc, nebo ještě déle, nevzpomíná si, odjel narychlo, také jen s jedním kufrem, i když mnohem větším. Teď všichni odjíždějí, narychlo, s sebou jen to nejnutnější, ostatní vlakem za nimi, to víte, válka, poslouchá maminku a souseda, který souhlasně přikyvuje, opřený do vysoké skříně, narudlý v obličeji, až mu dvě tlusté žíly na spánku naběhnou. Pozoruje ho s mírným pobavením, skříně ne a ne se hnout, teď i maminka pomáhá, oběma jim

podklouzávají nohy, přibíhá druhý soused, ale je to marné, skříň je těžká. Bylo mu maminky líto, stydí se, když si na to teď vzpomene, byl zlý, když se smál, a ona zatím nemohla s tou těžkou skříní hnout. Udělali to stejně jako s komodou, podložili nohy filcem, pak skříň pohodlně dotlačili. Maminka vypadala unaveně, celý den, vlastně pořád teď vypadá unaveně, všechno připravit, pořád někam běhá, někdy i s obrazem, za strýčkem nebo ke známým, oni asi pošlou obrazy za nimi. Pár dní a bude klid, to je hlavní, říkala včera.

Oči už přivykly tmě, i když bylo zatemněno, teď už dokázal rozlišit jednotlivé kusy nábytku z hromady uprostřed, i postel několik kroků od jeho postýlky, ale to ho přesto neuklidnilo.

Dnes, ale už ani včera, se mu jejich byt nelíbil, chodil místnostmi, jako by procházel sály zámku, najednou širšími a vyššími, plnými hluku, s osobitými znaky jejich domova: zástrčkou na telefon, vysokou měděnou vázou, která měla být správně v předsíni a kterou tatínek používal na deštníky, žehlicím prknem s železnou ploškou na odkládání žehličky a také jeden z předmětů, kamínek, kdesi nalezený a připomínající časy klidu, židlemi zakrytými prostěradly, a další zabalený obraz.

Chtělo se mu čurat. Slezl z postýlky a bosý, po holé podlaze, která ale příjemně studila, po špičkách přešel místností, otevřel tiše dveře a potmě vešel do koupelny. Studené kachličky po chvíli pálily do chodidel, a tak rychle, snad trochu neopatrně pospíchal zpátky k posteli. Když zavíral dveře pokoje, zaslechl tiché oslovení. Myslel, že maminka spí.

„Ano?“ zeptal se.

„Pojď sem...“ matčin hlas zněl v duté tmě zastřeně, až ho to polekalo.

Přeběhl pokojem, každý druhý krok pod bosou nohou nezvykle zapraskal, a vklouzl tiše do matčiny postele. Cítil teplo, jiné, vzpomínka na sponu mu kmitla hlavou, matka mírně uhnula tělem tak, aby ležela na kraji postele, přikrytá cípem deky, aby si on mohl větší část pokrývky obtočit kolem zad, s koleny přitisknutými k břichu, ležel vedle ní v jakémisi klubičku, poloze navyklé odmalička, mnohem starší než spona nebo černé tlapy lva. Leželi tiše, myslel dokonce v jednu chvíli, že maminka usnula, ale při prvním větším pohybu se i ona pohnula tak, aby mu udělala ještě více místa. Snažil se zahlédnout její obličej, který byl ostatně velmi blízko, ale nezahlédl nic. Bezpečně schoulený měl dojem, že usne, ale po chvíli zmámení, kdy stále ještě vnímal tikot hodin na stěně, spánek natrvalo přešel a jeho v tu chvíli zamrzelo, že leží tady a ne ve své posteli, protože teď má strach se pohnout, maminka určitě spí.

Pohnul na zkoušku nohou, ale matka se zeptala:

„Nemůžeš spát?“

Zavrtěl hlavou, ale věděl, že ho nevidí. Řekl proto:

„Nemůžu.“

Matka ho pohládila po tváři. Naklonil k ní hlavu, těsně, až se téměř dotýkal ústy jejího ucha:

„Těšíš se?“

Ani se nepohnula, chvíli mlčela.

„Slyšíš?“ zeptala se.

Kromě hodin bylo v pokoji úplné ticho.

„Co?“

„Hodiny přece...“

Zaposlouchal se do tikotu hodin, ale tikot mu připadal pravidelný, stejně jako vždy.

„Když budeš pozorně poslouchat, uslyšíš, co říkají.

Slyšíš? Teď: E-rý-šek je hod-ný, E-rý-šek je hod-ný ...“

Privřel oči, aby se mohl lépe soustředit na tikot hodin.

Opravdu, teď, malou chvíličku měl dojem, že přesně to hodiny říkají.

„Nikdy jsem si toho nevšiml.“

Matka neodpověděla.

„Mami?“

„Spi už. Ráno musíme brzo vstávat.“

Políbil ji na čelo, tiše vylezl z ulity, zachumlal se do své příkrývky.

Cítil se spokojený. V zahřáté posteli si uvědomil radost z toho, že uvidí zítra po dlouhé době tatínka a že pojedou vlakem, a v tu chvíli mu už vůbec nevadilo, že se stěhují.

„Těším se, že pojedeme vlakem. Odkud pojedeme, z Wilsonova nebo...“ nemohl si vzpomenout, jak se teď jmenuje nádraží, které se dřív jmenovalo Masarykovo.

„Pojedeme od Veletržního paláce,“ řekla najednou matka suše.

„Ale odtamtud odjel strýček Egon...“ napadlo ho, že se chce na něco důležitého zeptat, ale víčka měl už zavřená, a v tu chvíli vypadal šťastně, jako někdo, kdo se těší na dlouhý výlet vlakem.

Krátká příhoda v kanceláři

Lekl se, když mu kolega podával přes stůl černě orámovanou obálku. Bylo to nedávno během kuřácké přestávky, když všichni z oddělení odložili své pracovní výkazy a zapálili si. Převzal obálku, otočil ji, rozlepil. Samozřejmě, bylo to parte. Přeletěl řádky, v první chvíli se usmál. Rozhlédl se kolem sebe. Kolegové na něho zvědavě pohlédli. Znovu, už bez úsměvu, pohlédl na list papíru. V rohu byl citát: *Jak tiše žil, tak tiše odešel...* Pod citátem stálo: *S hlubokým žalem v srdci oznamujeme, že nás opustil manžel, otec a kolega... Odešel ve věku pětatřiceti let. Nikdy nezapomeneme.* Pod textem byla podepsána jeho žena Jaureh, dcera Astrid, Simon a přátelé. Znovu se rozhlédl. Kolegové na něho hleděli smutnými očima, vážně, nikdo nic bližšího neřekl.

Odhodil parte na stůl: „Co blbnete, volové,“ zasmál se.

Nikdo neřekl ani slovo. Naklonil se nad stůl, až do té doby se houpal na zadních nohách židle, složil parte a vrátil do obálky. Obálku hodil Oldřichovi na protější stůl. Cigaretu, kterou nechal ležet v popelníku a která teď s dlouhým oharkem dohořela, típl a přitáhl k sobě výkazy. I ostatní dokouřili, sklonili se nad svá akta. V místnosti se rozhostilo ticho, občas někdo zakašlal, v jedné chvíli se jednomu z kolegů skutálela tužka po stole a spadla na zem.

Bylo půl páté, za okny už bylo světlo. Ležel na zádech, zápěstí položené na čele. Nespal celou noc, stále musel myslet na nedávnou příhodu v kanceláři. Teď, po probdělé noci, mu příhoda nepřipadala jako laciný vtíp. Znovu, poněkolkáté za noc, vstal,

odešel do předsíně a vytáhl obálku ze saka. Před koncem pracovní doby si ji z kolegova stolu totiž vzal a vložil do kapsy. Teď obálku otevřel, rozevřel parte. Ano, stálo tam... manžel, otec, kolega... pětatřicet let... Zapálil si cigaretu a začal přecházet po předsíni. Je to pravda? Na tuto základní otázku odpověděl, že to pravda je. Stojí to přeci napsáno. Odpověď ho rozrušila, pravda to je a to je zlé. Ne, Jaureh to neřekl, poznala sice, že je u večere zamlklý, ale vymluvil se na problémy v práci. Koneckonců nelhal, problémy v práci to byly. Po večeři se šel projít, chtěl být sám, promyslet si to, přijít tomu na kloub. První, co dneska udělá, říkal si, přecházejí po předsíni, zjistí, kde bylo parte vytištěno, tam musí vědět víc. S tou myšlenkou vhodil cigaretu do vázy a tiše vklouzl do ložnice. S rukama za hlavou hleděl do stropu, čekal, až zazvoní budík a on odejde do koupelny k ranní toaletě.

Na zjišťování, kdo parte vytiskl, nebyl čas. V jedenáct hodin byl předvolán k šéfovi. Sdělil mu to Oldřich, jen co vešel do kanceláře. V deset padesát pět si natáhl sako, utáhl *kravatu* a vyšel z kanceláře. Kolegové na něho hleděli s lítostí.

Ne, nebyl to vtíp, šéf si ho opravdu zavolal, potvrdila to sekretářka. Na dotaz, co asi chce, pokrčila rameny.

Zaklepal na dveře, po vybídnutí vstoupil. Šéf seděl za masivním stolem a hleděl důležitě do papírů.

Pozdravil s mírnou úklonou. Šéf vzhlédl, vstal a ukázal na křesla s konferenčním stolem. Posadili se, šéf samozřejmě první.

„Jste tu spokojený?“ zeptal se šéf bez úvodu. Překvapeně vzhlédl, do té doby hleděl na své nehty na ruku. Ruce se mu začaly potit.

„Spokojený?“ podivil se. „Jestli jsem spokojený? Samozřejmě, že jsem spokojený, pane vedoucí.“

„Tak,“ šéf přikývl, „to jsem rád. Proč tedy neplníte důkladně svoji práci?“

„Já neplním důkladně svoji práci, pane vedoucí?“

„Jsou na vás stížnosti.“ Šéf vstal, i on rychle povstal, šéf vzal papíry ze stolu a nahlédl do nich.

„Pracovník...“ četl z papírů, „neplní, myslím si, dostatečně své povinnosti. Slyšel jsem ho, jak na pánském záchodku v pátém poschodí hovoří s pochybností o novém zavedení normalizace vyhlášky. Zjistil jsem, že zmíněný... právě výnos o vyhlášce zpracovával. Slyšel jsem zřetelně (seděl jsem totiž nikým nepozorován v jedné z kabin), že tato vyhláška je zbytečná (doslova) a dokonce směšná.

Nevím, komu to sděloval, poznal jsem pode dveřmi jeho kalhoty a boty, jako jediný v pátém patře nosí hnědé sandály. Druhý mlčel, ale neodporoval (!), měl černé lakýrky, šedivé tesilové kalhoty. Myslím, že to mohl být Smith nebo Cígener, ale nejsem si jist. Proto jsem se rozhodl...“ šéf zvedl oči od papíru. „Je to pravda?“ zeptal se. Přikývl, pokoj se s ním zatočil, musel se zachytit opěradla.

Šéf ukázal na křeslo. Posadil se. „Pracovník, který pochybuje o výkazu, jenž vyřizuje, není pro mne dobrým kolegou. Anebo je nespokojený. Ale vy jste mi řekl, že spokojený jste. Jak si to mám vysvětlit?“

Mlčel, hleděl na své nehty. „Proč pochybujete nad tímto výnosem? Nechápete, že je to nebezpečné?“

Přikývl. Chápal, že musí souhlasit, pokud chce v úřadu zůstat. „Jsem rád, že si rozumíme,“ šéf se plácl do stehen, „můžete jít.“

Vstali. „Chtěl bych se zeptat... kdo to psal,“ řekl.

„Ale proč to chcete vědět? Nač? Sám dobře víte, že vám to

nemůžu povědět.“ Šéf napřáhl ruku: „Na shledanou.“

Bylo to znamení z nebe a přišlo právě včas. Rozhodně se musí naučit nepochybovat. Stát se spokojeným, jak řekl šéf, souhlasit a nepochybovat. Nepochybovat nad vytištěným slovem, nepochybovat nad literami na papíře. Seděl skloněný nad výnosem, který zpracovával.

Šlo o zalévání květin na rodinných pozemcích a veřejných prostranstvích. Ano, nepochybovat. Když se zalévat nemá, tak se zalévat nebude. Je to pravda, protože je to napsáno. Bude mít na paměti slova svého šéfa, potom bude spokojený, a o to přeci jde.

Během odpolední kuřácké přestávky sáhl do saka, které bylo pověšené na opěradle židle. S cigaretou v ústech přečetl parte znovu. Nepochybovat nad psaným slovem, to je základ úspěchu, základ spokojenosti. Ve čtyři hodiny se rozloučil jako vždycky s kolegy; hleděli na něho smutnými unavenými očima, oblékl si sako a vyšel z úřadu.

Za tři čtvrtě hodiny dojel drahou za město na místní hřbitov.

Vyhledal zřízence, malého hubeného mužíčka s nepříjemným tikem v oku. Ukázal mu parte.

Mužík je přelétl očima a kývl.

„Vy jste pozůstalý?“ zeptal se.

„Ne,“ řekl klidně, „jde o mě.“

Mužík se zamyslel: „To je zajímavé, přiznám se, to jsme tu ještě neměli a jsem tu už třetí měsíc, předtím jsem pracoval na jatkách. Pojd'te,“ uchopil ho za loket a vedl k malému domku. Parte držel stále v druhé ruce a občas do něho nahlédl.

„Františku?“ křikl do domku, stále ho drže za loket, „máme tu práci!“

Vyšel malý hubený muž, žvýkal chleba.

„To je František, můj bratr, je tu krátce, jen na pár dní, on sbírá motýly.“

Přikývl a jemně naznačil mužíkovi, který ho stále držel za loket, aby mu parte vrátil. Mužík ho zadržel, ruku s parte zdvihl vysoko na hlavu. „Ještě ne, musíme si všechno zapsat do knihy. Máte nějaký průkaz?“ Vytáhl průkaz z klubu a podal ho mužíkovi. František stál opodál a jedl chléb.

Mužík ho vtáhl do domku, zasedl za těžký dřevěný stůl. Porovnával parte s průkazem a zapisoval něco do velké knihy.

František dojedl chléb a zahleděl se přes rameno do knihy.

„To je ten mrtvej?“ zeptal se, utíraje si koutek, a ukázal na něho. Seděl v křesle před stolem a nervozně si utahoval *kravatu*.

„Nevidíš?“ mužík mrknul několikrát okem a kývl směrem k parte.

„Vopravdu to souhlasí?“ pochyboval František.

„Nevidíš?“ řekl mužík znovu a ukázal na rozevřený průkaz v ruce.

„Oukej,“ řekl František, pohlédl na fotografii v průkazu a potom na něho. „Oukej,“ řekl znovu, „už to tak bude.“

Mužík mu podal přes stůl průkaz a složené parte. Vložil parte i průkaz do kapsy saka. Ukázal na telefon v rohu stolu.

„Smím si zavolat?“ požádal co nejslušněji.

„Ale jistě, jistě,“ mrkl mužík.

Vytočil číslo. „Jaureh? Ne, nic se nestalo. Prosím tě, zavolala bys zítra ráno do úřadu? Řekni, že se šéfovi omlouvám, ale že nepřijdu. Ano, nepřijdu. Nezlob se, teď není čas na dlouhé vysvětlování. Pohlad' za mě Astrid. Sbohem, nemám mnoho času. Líbám tě,“ a zavěsil.

Mužík stál u okna a hleděl na hřbitov. František netrpělivě

zkoušel u dveří lopatu.

Zavedli ho do rohu hřbitova. Mužik něco namítal, že prý měl přijít dřív, v pět jim totiž končí pracovní doba a teď je pomalu půl šesté.

František, který šel před nimi s lopatou přes rameno, se náhle zastavil. „Moment,“ řekl, „když je půl šestý, jak správně říkáš, a my máme po šichtě, nejsme povinni ho pohřbívat. Co ty na to?“ řekl k mužíkovi.

„Máš úplnou pravdu,“ mrkl několikrát mužik, „to je zřejmá věc.“ Otočil k němu hlavu. „My teď půjdeme domů, máme padla, a vy na nás tady počkáte.“

Přikývl.

„Domů nesmíte, protože jsme vás už zapsali do knihy, do domku taky nesmíte, protože je tam kniha. Ale nebojte, nenastydnete, vždyť je léto!“

František mu hodil lopatu k nohám: „Jestli chcete, tak to zatím vykopejte.“

Bratři se otočili, a aniž se rozloučili, zamířili k domku.

Rozhlédl se, hřbitov byl prázdný. Po chvíli slyšel klapnout branku, muži odešli. Kolem bylo ticho. Vzal ze země lopatu a začal hloubit hrob. Byla už dávno tma, když byl s prací hotov. Odložil lopatu, natáhl si sako. Došel k domku, posadil se a přitáhl kolena k bradě. Najednou mu začalo být zima. Vyhrnul si límec saka.

Jediné, co ho v tu chvíli hřálo, byla vzpomínka na šéfa. Šéf bude mít určitě radost, až se to dozví. Určitě na něj bude vzpomínat jako na spolehlivého úředníka. Ta myšlenka ho potěšila. Zítra se všechno dokoná, pomyslel si, unaven fyzickou prací, na kterou nebyl zvyklý. Zítra přijde František a ten druhý a společně pro-